

חברי הכנסת התכוננו לישיבה, האחנקש הלך לישון

9.30 — צעיר עולה לרכבת

לא נראה איש. על אדמת הטרשים, בכניסה לכפר, ישבו בשילובי-ברכים כמה עשרות נפשות. כשהן נועצות עינים באדמה שלפניהן. האדמה היתה צחיחה, ללא עשב וללא סימן של ירק, כאילו ארר אותה הדם שהירדה אותה לפני שנה. מדי פעם בקעו זעקותיה של אם שכולה, או אשה אלמנה. זאטוטים בלויי-גברים התרוצצו סביב המתאבלים, כשהם נוהרים לא להקים שאון מיותר.

מעליהם, על רקע השמיים, התנוססה רצועת בד שחור, מתוחה על גבי שני כלונסאות עץ גסים, עדות קודרת למעשה פשע שזכרו לא נמחק. במרכז הכפר התנוסס צריחו המבהיק של המסגד החדש. סביבו התקהלו כמעט כל יושבי הכפר: פלחים מרודים ויחפים, סוחרים בחליפות חג, נשים מכוסות-פנים ונערי בית-הספר ששבתו מלימודיהם. הם הביטו בעינים שותקות במרפסתו של המסגד. שם, מסביב לשולחנות מכוסים בבד שחור, ישבו הנכבדים, עסקני האיזור הערביים והאורחים היהודים שבאו להביע את תנחומיהם.

האיריה היתה מעיקה. הנכבדים משתי העדות בירכו זה את זה בשפע מליצות, הנואמים לא פסקו להדגיש כי מעשה הפשע, בו נהרגו 49 גברים, נשים וטף, היה רק מעשה של בוודים, אשר יתנו את הדין על הפשע שביצעו. אולם המלים היפות לא הרחיקו את זמנן. היא נשקפה מבעד לעיניהם של הילדים שעמדו ברחוב, על שפתותיהם הקמורות של זקנים טרוט-עניים, על תריסי החנויות והבתים המוגפים. קשה היה לנחש מה מתרחש בליבם של אלה.

על המרפסת קם לנאום איסמעיל נחאס, מערביי רמלה. הוא לא צעק, אולם דבריו דקרו כמדקרות חרב: "מה הערבות שבידינו, שמעשה-פשע מעין זה לא ישנה?" שאל. "אין אנו שונאים את המדינה, אין אנו קוראים למעשי נקם, אבל המדינה והשלטונות חייבים לשנות את יחסם לערביי ישראל."

איש מקרובי הנטבחים לא העלה על דעתו לנסוע לירושלים ולזרוק רימון בכנסת. הם סלדו מהתעמולה, שניסתה לנצל את אבלם למטרות פוליטיות. הם גם לא תיארו לעצמם כי באותו יום ינסו רבים לקשר למעשה-פשע מטורף, שכאילו בוצע על רקע מה שהתרחש בכפרם לפני שנה.

בצפון, באיזור החולה, עסקו כמה עשרות פועלים בהכנות דקתניות אחרונות לפתיחת הסכר שינקו את כל מימי אגם החולה אל הירדן, יחסוף 60 אלף דונם אדמה ממימי הביצות. מחפרי ענק השלימו את חפירת האפיק, מכונות אחרות החלו בהוצאת הכלונסאות שחסמו את מוצא החולה אל הירדן. הכל התכוננו לקראת התג הגדול שיערך למחרת — חג יבוש החולה.

10.30 — משלחת נטורי-קרתא

בשעה 10.30 בדיוק קיבל שר הדתות והסעד משה שפירא, במשרדו אשר בירושלים, משלחת של נטורי קרתא. הוא ישב במשרדו הצנוע, בבנין משרד הסעד ברחוב המלך דוד. אותו בוקר התכונן השר למושב הכנסת של שעות אחרי-הצהריים, ריכוז את כל עבודת יומי לשעות שלפני הצהריים. היו לו פגישות רבות.

תחילה קיבל השר כמה אנשים בענייני מפלגות, הפועל המזרחי, אחריהם נכנסה לחדרו משלחת נטורי קרתא, ובראשה הרב שינברגר. אם כי מבינה רשמית אין נטורי קרתא מכירים במדינת ישראל ובמסודותיה הציוניים, היה להם גימק משכנע להיפגש עם שר הדתות. לפני שבועות מספר קיבלה הכת היתר מעיריית ירושלים, לעריכת שחיטה גפרות מיוחדת. אולם החלטת העירייה לא פתרה את כל הבעיות. כדי להתגבר על הקשיים, היה צורך בהתערבותו של שר הדתות.

כשיצאו אנשי נטורי קרתא שבעירצון, קיבל משה שפירא את ד"ר פייל מלצר, מנהל בית-הספר רוחמה בירושלים, ומחברי הנהלת בית-החינוך לעיוורים, לשיחה על בעיות חינוך העיוורים. עוד לא הספיק השר להינמש משיחה זו, וכבר קיבל משלחת של צעירים דתיים, נציגי האחוזות הנחיל נחושה בחבל לכיש, ונציגי מושב איתן ב" אותו איזור. הם ישבו בחדרו שעה ארוכה, סיפרו לשר על בעיות האיזור, הזמינו אותו לחג האור, שיערך בנקודות אלה עם השלמת רשת החשמל.

אחרי שעה עוד המתין משה דואק בתחנת הרכבת הדרומית בתל-אביב לרכבת שתביאו לירושלים. הוא קנה עתון צהריים, ישב על ספסל וניסה להתעמק בקריאתו.

לא רחוק משם, מהלך כמה בתים באותו רחוב, נמצא משרדו של העורך-דין החתיק עמנואל דואק. הצעיר מפרסיה לא יכול היה שלא להיכר כיצד עבר באקראי לפני ארבע שנים באותו רחוב, נעצר לאכול משהו במזר נון באותו בנין, והבחין בשלט מאובק וקטן: עמנואל דואק, עורך דין. הוא היסס תחילה אם לעלות למשרד. אחר כך עלתה מחשבה במוחו שמה אותו עורך-דין אינו אלא קרוב רחוק שלו.

הוא עלה במדרגות המזהמות של הבנין, נכנס לחדר-המתנה בלתי-מסודר, שעתונים ישנים היו מפוזרים על שולחנו. עורך-הדין פעל שערו-השיבה לא השאיר כל מקום לספק: אין הוא קרוב משפחה של משה דואק. אולם דואק הצעיר לא יצא ממשרדו. הוא פרש בפני עורך-הדין את תכניתו ל" תביעת פיצויים מהסוכנות היהודית על הנזק שנגרם לו בעת שהותו במסגרת עלית הנוער. עמנואל דואק קיבל את התפקיד. ב" משך חדשים היה משה דואק מתרוצץ ברחוב זה, כשהוא מביא מדי פעם לפרקליטו פרטים חדשים, מאץ בו להגיש את התביעה. כאשר החל לבסוף הבריור בפרשת התביעה, שהוג' שה ללא נקיבת סכום פיצויים מסויים, שאל השופט המחוזי ד"ר שאול לבנברג מהו "ה סכום הנדרש מהסוכנות. עורך-הדין לא הספיק לדבר, משה דואק קפץ והכריז: 120 אלף לירות! השופט חייך, שאל את דואק מה יעשה בכס, דואק השיב מיד: "אינני יודע למה אני מוכשר. אני רוצה לתת לילדי יתום לעבוד ולא לעשות עבודה שאינה נדרשת

תחנת הרכבת בנתניה היתה כמעט ריקה מאדם. בבית-ההמתנה הקטן והלבן ישבו כמה נשים. גבר אחד היה שקוע בקריאת עתון. במרחק של כמה עשרות מטרים דהרו מכוניות על הכביש הראשי נתניה-חיפה. משה דואק לא ישב בבית-ההמתנה. הוא הסתובב על רציף התחנה, כשידייו תקועות בתוך מכנסי החאקי שלו. נדמה היה לו שכל העיניים מוננות אליו, שכולם תמהים לדעת מה פשר הבליטה בכיס הימני של מכנסיו.

לבסוף התישב בצד, רחוק מן הממתנים, והחל מעיין בגליון הארץ של אותו יום. עיניו ריחפו על פני הכותרות: מוחו לא קלט דבר. הוא התבונן בידיעה קטנה, שמסרה הודעה שיגרתית: היום בשעה 16.00 יתחדש הדיון המדיני בכנסת על הודעתם של ראש הממשלה ושרת החוץ. המלים ריקדו מול עיניו: 16.00, 16.00, 16.00.

ב"נגריון הוא אדם עקשן, הירדה דואק, והעלה לפניו את דמותו של האיש בעל רעמת השיבה, כפי שישב לבוש בבגדי חאקי לפני ארבעה חדשים, בעת שביקר אותו בשדה בוקר. ב"נגריון נראה אז נרגז במקצת על שהאורח הבליתיקראו מטרידו. אולם הוא לא זמנע מלהיכנס עמו בשיחה וביחוד כשהציג את עצמו כשליחו של ח"כ אחדות העבודה ישראל גלילי. הוא שוחח עמו על הקיבוצים, ישובי הספר, על תנועת הפועלים, על מפלגות הפועלים בישראל. בעצם, חשב דואק, האדם הזה יכול היה לעזור לי, ללחץ שיתנו לי מה שמגיע לי. האם הוא יהיה היום בכנסת?

ידו הימנית נחה על המכתב המחוספסת. זה היה באותו סיור נגב. היה שם איזה מחנה עבודה של פועלים, שעבדו בכביש הסמוך למקום. הפועלים היו אז בעבודה והוא נכנס למחנה, לחפש איזה ברו מים. כשיצא ראה את אוהל המשמר. על הריצפה, ליד מיטת שדה מתקפלת, עמד ארגו ירוק ומאורך. הוא הכיר ארגונים מסוג זה מימי שירותו בצה"ל. אף אדם לא היה בסביבה. משה דואק נכנס לתוך האהל, הרים את מכסה הארגו והוציא מתוכו שלושה רימונים. הם היו ערוכים ודרוכים, נפציהם היו בפנים, מוכנים לפעולה. הוא לא היה זקוק לרימונים: הם רק נסכו בו הרגשה של בטחון. "כשימאסו לי החיים", חשב, "אוכל להתפוצץ".

דואק המשיך להביט בעתון. "מישהו אחר יתפוצץ היום", חשב. שקוע בהרהורי, הוא לא שמע שהרכבת מחיפה הגיעה לרציף. ברגע האחרון קיפל במהירות את העתון, החל לרוץ לכיוון הקרונות. הרכבת לא היתה גדושת נוסעים, אולם כמעט כל מקומות הישיבה היו תפוסים. דואק לא רצה לשבת בין הרבה אנשים. הרכבת החלה לנוע, והוא נטלטל במסדרונות הקרונות. כשהוא מחפש לעצמו מקום ישיבה מבודד. בקרון שלפני האחרון לא היו הרבה נוסעים. הוא ישב על אחד הספסלים.

★ ★ ★

ב"רגע שהתישב על הספסל, התנשף מלוא ראותיו. הוא הרגיש כאבים בחלק בטנו התחתון. "הגיתוח האורז הזה", חשב. "אותו רופא בבית-החולים בילינסון, הוא לא רופא בכלל. מָה שמו? ד"ר נתן. הוא בטח השאיר אצלי משהו. אחרי הבעיטה ההיא, עשה לי ניתוח, אבל הכאבים חזרו ובאו. בגללו שרפתי את המחסן של בית-החולים. שלא אישימו אותי, אמרתי לו למפרע שיעשה לי עוד ניתוח כדי שהכאבים יעברו. הוא אמר שאני מטורף. הוזהרתי אותו שאשורף את בית-החולים. כולם צחקו ממני, אפילו במשטרה. אחרי השריפה ואחרי שהודיתי ששרפתי את המחסן, אמרו שאין הוכחות. השריפה לא גמרה עם הכאבים, הם לא עברו בכלל. רק שלא אקבל את קפה שתשנע אותי."

הרכבת חלפה על פני המישור. בראשו של דואק חלפו המחשבות. "זה היה לפני 11 שנה. הייתי אז בן 15, שנה אחרי שהביאו אותי ארצה. הביאו אותנו לבגעת ברנר. לא נקלטנו כי היינו דתיים. העבירו אותנו לכפר הירואה, אבל גם שם זה לא הלך. אותו הכפר קרה בדורות. בסוף עברנו לגליל ים, עלייד הרצליה. היה שם גרעין עיראקי. אנחנו היינו המיעוט. כל פעם פרצו קטטות והמדי ריכים היו מפרידים. המקרה שלי קרה בשביר עות. זה היה יום השנה לעלייתי ארצה. הייתי בחדר, לבוש בגדי שבת. היינו כמה נערים בחדר. שמעתי מבחוץ צעקה של חבר שלנו. יצאתי מהחדר ומישהו בעט בי בבטני. הבעיטה היתה מיועדת כנראה לחבר שהוכה. המשכתי להתקדם. קיבלתי עוד מכות וב" עיטות. נפלתי החזיקו אותי והכניסו אותי לאחר. זה שבוע הלך. באה המדריכה תמר ואחריה המדריך מלמד. הופיעו אחות וחור בש. רק אחרי שעה בא הרופא."

דואק התעלה, התעורר רק אחרי הניתוח בבית-החולים בילינסון, שארץ שלוש שעות. הניתוח בוצע לאיחוי מעיו, שנקרעו מעוצמת הבעיטה. 12 יום שכב דואק בבית החולים. כאשר קם על רגליו וחזר לקיבוץ גליליים, שוב לא היה שלם בגופו ובנפשו. כל עבודה שניתנה לו במשך נאותה לו למעלה מכוחותיו. נדמה היה לו שבכוונה מתעללים בו. אפילו יציאתו למרעה עם פרות המשק היתה עבודת-פרך בעיניו. רק כעבור שש שנים התברר מה היה לדואק. היה לו שבר. הוא לא נותח שנית. רופא נתייית הרכיב לו חגורת-שבר, דואק הצ' לוח לקבל מהסוכנות את הוצאות החגורה — שמונה לירות.

הרכבת עברה מתחת לגשר אבן. שיקשוק הגלגלים התגבר, ולרגע היה נדמה לדואק שמשוה משקשק במוחו. כשיצא הקרון מ" תחת לאפילת הגשר. הוקל לו. הוא הביט בשדות הירוקים ונעץ מבטו במחוגי השעון. השעה היתה 10 בבוקר. בעוד שבוע דקית תגיע הרכבת לתל-אביב.

★ ★ ★

בשדות הירוקים של כפרי המושל עמדו חקלאים ערביים. הם עמדו כמופים מעל לחלקותיהם. דיללו את השתילים, עקרו עשבים שוטים. רק בשדותיו של כפר-קאסם

כבוד לשומר

משה דואק צועד לעבר בית-משפט השלום בירושלים, להוציא את פקודת-מעצר נגדו, כשהוא כבול בידו לשוט. נוכח צלמי הטכניקה שצילמוהו, הרים דואק את ראשו, צעד בקומה זקופה עד לאולם בית-המשפט.